

Høringsinnspill til Endringer i rettshjelpsloven mv. (prioriterte sakstyper for rettshjelp mv.)

Likestillings- og diskrimineringsombudet er positive til at lovforslaget innebærer at innsatte får utvidet rett til rettshjelp i de mest inngripende sakene, og å utvide ordningen til saker om lønnsinndrivelse. Videre støtter ombudet forslaget om å videreføre fritt rettsråd for å vurdere forhold av betydning for anmeldelse i saker nevnt i straffeprosessloven § 107a og videreføre fritt rettsråd til personer som har vært utsatt for tvangsekteskap eller forsøk på tvangsekteskap. Ombudet har vært svært kritiske til Rettshjelpsutvalgets forslag om å fjerne rettshjelp i disse sakene da det ville svekket voldsutsatte kvinners rettssikkerhet.

Ombudet mener følgende mangler i lovforslaget:

- Likestillings- og diskrimineringsombudet må gis mulighet til å anbefale at fri rettshjelp innvilges i konkrete diskrimineringssaker for Diskrimineringsnemnda og domstolene. En slik anbefaling bør tillegges stor vekt.

En slik bestemmelse ble forslått i *NOU 2020: 5 Likhet for loven- Lov om støtte til rettshjelp (rettshjelpsloven)*. En slik bestemmelse vil også være i samsvar med anbefalinger fra FN. Å få på plass en slik bestemmelse er viktig for å sikre reell likhet for loven og et mer effektivt diskrimineringsvern. I noen saker vil det være nødvendig med juridisk bistand for å hevde sine rettigheter.

Likestillings- og diskrimineringsombudet har god oversikt over diskrimineringsfeltet og hvilke problemstillinger som er uavklarte og prinsipielle. Dersom ombudet får en slik anbefalingsmulighet kan vi sikre at viktige og prinsipielle saker blir avklart i Diskrimineringsnemnda og domstolene. De kriteriene og hensynene ombudet ville vektlagt i en anbefaling om fri rettshjelp samsvarer godt med de momentene som departementet foreslår å lovfeste i unntaksbestemmelsen, jf. merknadene til § 11 fjerde ledd: Sakens velferdsmessige betydning for søkeren, om saken er prinsipiell, muligheter for å føre en sak uten bistand og om det er et skjevt styrkeforhold mellom partene.

Erfaringer fra lavterskeltilbudet tilsier at det er behov for rettshjelp, ikke bare for domstolene, men også i noen saker for nemnda. Blant annet viser forskning at en del klagere opplever at det er for vanskelig å klage til nemnda uten advokat, og at veiledningen fra nemnda og ombudet ikke dekker behovet. Dette underbygges rapporten til Lund & co om lavterskeltilbudet i diskrimineringssaker. Videre har nemnda en rekke begrensninger som gjør at domstolene er eneste alternativ. Det går for eksempel ikke an å få oppreisning i saker utenfor arbeidslivet. I tillegg er det svært begrenset mulighet til å få erstatning i en sak for nemnda. Nemnda kan heller ikke behandle saker som dreier seg om at en lovbestemmelse er i strid med diskrimineringslovgivningen. Samtidig finnes det lite rettspraksis på diskrimineringsfeltet, og det er derfor viktig at ordningen utformes på en slik måte at det ikke blir for vanskelig å bringe slike saker inn for domstolene. For samfunnet som helhet er det viktig at prinsipielle diskrimineringssaker blir prøvd i rettssystemet. Staten har også et særskilt ansvar for at Norge overholder sine internasjonale forpliktelser til å sørge for reell likestilling og like muligheter.

I proposisjonen skriver departementet at *“(...) uttalelser fra domstoler, ombud og interesseorganisasjoner fortsatt [kan] vektlegges av innvilgende myndighet, men da først og fremst på grunn av innholdet i uttalelsen.”* Dersom det ikke lovfestes en egen bestemmelse om at ombudet kan anbefale saker for fri rettshjelp, mener ombudet at det er viktig at det kommer inn i merknadene til lovens unntaksbestemmelse at ombud har anledning til å gi anbefalinger under skjønnsbestemmelsen og at disse normalt skal tillegges stor vekt.

Videre mener Ombudet at komiteen bør vurdere å gjøre en ytterligere utvidelse når det gjelder prioriterte sakstyper. Ombudet mener at:

- Fri rettshjelps-ordningen bør omfatte saker som gjelder kjønnsbasert vold, herunder seksuell trakassering, alvorlig personforfølgelse (stalking) og økonomisk vold.
- Etter CRPD bør det sikres støtte til fri rettshjelp i tvangssaker knyttet til helse- og omsorgstjenesteloven og psykisk helsevernloven. Når det gjelder tvangssaker, anbefaler ombudet at man skal kunne få rettshjelp i saker selv om tvangen har opphørt, at man skal kunne få rettshjelp til å klage på tvangsvedtak til Statsforvalteren og at man skal kunne få rettshjelp for å få på plass/søke om tjenester for å begrense tvang. Videre anbefaler ombudet at staten vurderer å utvide hvor mange timer rettshjelp man kan få for å klage på tvangssaker etter psykisk helsevernloven § 4-4, samt å utvide hvilke sakstyper

etter psykisk helsevernloven som staten skal dekke kostnader for etter tvisteloven kapittel 36.

Sendt inn 25.04.2025